

Institutt for samfunnsmedisinske fag
Universitetet i Bergen

Nye forskningsresultater:

Metabolsk syndrom fører til økt risiko for kreft i livmoren

Det er en økt risiko for kreft i livmoren (endometrie-cancer) blant kvinner med metabolsk syndrom. Denne økningen er begrenset til de tyngste kvinnene. Professor Tone Bjørge har sammen med forskere fra flere land sett på risikoen for kreft i livmoren blant 290 000 kvinner i Norge, Sverige og Østerrike som deltok i store helseundersøkelser i perioden 1974-2005. Resultatene er nylig publisert i American Journal of Epidemiology.

Metabolsk syndrom

Metabolsk syndrom er en fellesbetegnelse for en samling av risikofaktorer for hjerte- og karsykdom og for diabetes type 2; abdominal fedme, insulin resistens, dyslipidemi og høyt blodtrykk. I denne studien så man på overvekt (BMI), blodtrykk, og konsentrasjoner av glukose, kolesterol og triglyserider i blodet.

- I tidligere studier har man vist at hver av disse risikofaktorene påvirker sjansen for ulike kreftsykdommer som for eksempel kreft i livmoren, men få studier har sett på syndromet og kombinasjonen av disse faktorene og risikoen for kreft, sier Tone Bjørge.

Overvektige kvinner har økt risiko

Kvinnene som inngår i studien har over en 30- års periode deltatt i store helseundersøkelser i Norge, Sverige og Østerrike og har fått målt høyde, vekt og blodtrykk i tillegg til nivåer av glukose, kolesterol og triglyserider i blodet. I løpet av oppfølgingsperioden ble det registrert over 900 tilfeller av kreft i livmoren i denne gruppen, og 130 kvinner døde av sykdommen.

Forskerne undersøkte risikoen for kreft i livmoren (både forekomst og dødelighet) ved å sammenligne kvinner som hadde høye nivåer av de nevnte enkeltfaktorene og av en samlescore for det metabolske syndrom med kvinner som hadde lave nivåer.

- Resultatene fra vår studie viser at det metabolske syndrom og de fleste av enkeltfaktorene som inngår i syndromet øker risikoen for å utvikle kreft i livmoren, Denne økningen er imidlertid begrenset til de tyngste kvinnene. Lignende resultater så man for dødeligheten av sykdommen, sier Bjørge.

Tabell: Den relative risikoen for kreft i livmoren blant overvektige kvinner

Eksponering	Relativ risiko (95% konfidensintervall)
Kolesterol	0,97 (0,89-1,06)
Triglyserider	1,15 (1,06-1,25)
Glukose	1,17 (1,09-1,25)
Blodtrykk	1,22 (1,13-1,32)
Metabolsk syndrom*	1,40 (1,28-1,53)

* Standardisert sum av z scorene for BMI, blodtrykk, glukose, kolesterol og triglyserider

Referanse: Bjørge T, Stocks T, Lukanova A, Tretli S, Selmer R, Manjer J, Rapp K, Ulmer H, Almquist M, Concin H, Hallmans G, Jonsson H, Stattin P, Engeland A. Metabolic syndrome and endometrial carcinoma: evidence for an effect beyond obesity. Am J Epidemiol 2010, Epub.

Rekordmange publikasjoner

I fjor ble det publisert 213 artikler ved instituttet. Dette er økning fra 198 artikler året før. Aldri før har instituttet publisert så mange artikler.

Til tross for at forskerne ved instituttet publiserer mer enn før, utløser dette færre publikasjonspoeng. Her opplever vi en nedgang fra 105 poeng til 92 poeng. Dette skyldes at vi har en lavere forfatterandel enn i fjor, dvs. at det er flere medforfattere på artiklene enn tidligere.

Selv med nedgangen i antall publikasjonspoeng er vi fortsatt det instituttet på fakultetet som publiserer mest, med Institutt for indremedisin og biomedisin på de neste plassene.

Samtidig publiserer vi færre artikler på nivå 2, det vil si i tidsskrift med høyest internasjonal prestisje og som gir høyest uttelling. Eksempler på tidsskrift på dette nivået er British Medical Journal, Epidemiology, Lancet, Journal of Clinical Nursing. Hele oversikten over tidsskrift finner man hos NSD, her kan man søke frem publiseringskanaler etter bl. a. nivå, faginndeling. <http://dbh.nsd.uib.no/kanaler/?search=advanced>

Alle former for rangering kan diskuteres og ulike fag kan ha ulike publiseringstradisjoner, likevel har vi valgt å trekke frem de tre forskerne ved instituttet som har flest publikasjonspoeng. Det er Bente Moen med 5,2 publikasjonspoeng, Ole Frithjof Norheim med 4,8 og Steinar Hunskaar med 4,5 poeng.

Det er vanskelig å sammenligne de ulike forskningsgruppene fordi de er varierende i både størrelse og sammensetning. Men de tre gruppene som topper statistikken (i varierende rekkefølge), med høyest gjennomsnitt per ansatt enten man deler på antall årsverk i rekrutteringsstillinger eller i førstestillinger er:

- Global Helse
- Livsstilsepidemiologi
- Miljø- og arbeidsmedisin

Leder:

La oss snakke om økonomi

De fleste av oss er fagpersoner som kun ønsker å dyrke de faglige mulighetene for forskning, formidling og studentkontakt som en universitetsstilling gir. Men når rammene for arbeidet blir slik at vi taper viktige muligheter, må vi snakke om økonomi.

2010 ser ut til å bli et annuus horribilis for instituttet. Dette har hovedsakelig to grunner. For det første trekker vi med oss et underskudd på et par millioner som vi må dekke inn. For det andre har vi nå flere ansatte enn vi egentlig har økonomi til.

På inntektssiden kan vi øke vår andel av de resultatbaserte omfordelingsmidlene (RBO). Fast ansatte må vite at publikasjonspoeng, doktorgrader og studiepoeng omsettes i inntekter for instituttet og betaler deres lønn. Vi har hatt relativt god RBO-uttelling, og det må fortsette. Vi kan uten tvil bli bedre på å hente inn ekstern finansiering. Dette forutsetter en ny type innsats fra forskningsgruppene. Tenk større. Legg felles planer!

Instituttet må snarest mulig komme i balanse med de midlene vi får slik at vi kan ha midler til faglige aktiviteter. Vi har derfor et meget stramt budsjett i år. De begrensede driftsmidlene vi har må brukes best mulig. I realiteten har instituttet stopp på utlysning av stillinger. Det innebærer at vi alle må innstille oss på å yte mer og bidra der vi kan bidra. Faglig sett har vi noe å gå på når det gjelder samarbeid internt både i forskning og undervisning. Vi må se på om vi kan bruke ressursene bedre og om det er noe vi ikke bør fortsette å gjøre.

På det nasjonale plan foregår det en diskusjon om behov for effektivisering versus styrket økonomisk handlingsrom for universitetene. Vinden blåser ikke i retning av en rask bedring for oss.

Den største kapitalen vi har er de engasjerte forskere og undervisere. Men engasjerte fagpersoner trenger penger til møter, utstyr og annet. Det må vi sikre.

Rolv T.

Nytt prosjekt: Kan vannkvalitet og livsstil påvirke forekomst av hoftebrudd?

Norge er blant de land i verden med høyest forekomst av hoftebrudd. Det NFR finansierte prosjektet *Hoftebrudd – årsaker – forekomst og overlevelse* ønsker å finne ut hvorfor dette er mer utbredt i Norge enn i andre land. Fire forskere er i ferd med å bli ansatt i prosjektet, Grethe S. Tell er prosjektleder.

Prosjektet inngår som en del av det nasjonale forskningssamarbeidet NOREPOS: Norske epidemiologiske osteoporosestudier, som er et samarbeidsprosjekt mellom universitetene i Bergen, Tromsø, Trondheim og Oslo og Nasjonalt folkehelseinstitutt. Prosjektet skal pågå i fire år og har en finansiering på nærmere ni millioner kroner fra NFR.

Prosjektets forskningsmål

For det første ønsker man å finne ut mer om forekomst av og overlevelse etter hoftebrudd i Norge 1994-2009, etter blant annet geografiske områder, kjønn, sosioøkonomiske forhold og helsevaner. For det andre vil man undersøke om vitamin D og A status er viktige for senere forekomst av hoftebrudd, spesielt vil det være interessant å se om det er en interaksjon mellom de to vitaminene. For det tredje vil man undersøke i hvilken grad vannkvaliteten, med forekomst av mineraler og bakterier har betydning for osteoporose og hoftebrudd.

Fire forskere ansatt

Man er i ferd med å ansette fire forskere i prosjektet, alle vil være tilknyttet forskningsgruppen for Livsstilsepidemiologi. De tre førstnevnte vil ha arbeidsplass ved Folkehelseinstituttet i Oslo, mens Emaus skal være ved Universitetet i Tromsø. De fire er: Cecilie Dahl – stipendiat
Nina Emaus – forsker
Kristin Holvik - postdoktor
Tone Kristin Omsland - postdoktor

Retningslinjer for adressering på vitenskapelige publikasjoner

Alle ansatte som publiserer må huske å oppgi korrekt adresse slik at instituttet blir kreditert – og får økonomisk uttelling.

Når en ansatt ved instituttet er eneforfatter eller medforfatter for en publikasjon, skal man oppgi adressen "Institutt for samfunnsmedisinske fag, Universitetet i Bergen" eller "Department of Public Health and Primary Health Care, University of Bergen". De med hovedstilling ved instituttet skal angi denne først.

Ansatte i bistillinger ved instituttet skal også oppgi dette som adresse på publikasjoner som er knyttet til forskning gjort i bistillingen. Ph.d.-kandidater som er tatt opp i instituttets doktorgradsprogram skal oppgi instituttet som adresse. Eksternt ansatte ph.d.-kandidater kan i tillegg oppgi hovedarbeidsgivers adresse.

Målesystemet og krediteringen baserer seg på oppgitte forfatteradresser. Instituttet blir kreditert for den andelen av forfatterne som oppgir tilknytning til enheten i selve publikasjonen, dvs. forfatterandeler.

Nye professorer ved instituttet

Vi har fått to nye professorer ved instituttet i år. Vi gratulerer!

Sturla Gjesdal – professor i allmenntilleggsmedisin og leder for forskningsgruppen Velferd, arbeid og helse.

Geir Egil Eide – professor i klinisk statistikk og ansatt som professor II ved instituttet tilknyttet forskningsgruppen Livsstilsepidemiologi.

Søknadsfrister

Kreftforeningen 1. juni
<http://www.kreftforeningen.no/forskning>

Forskningsrådet 2. juni
<http://www.forskningsradet.no/no/frister>

Administrasjonen tilbyr søknadsstøtte og ber om at de som skal søke midler tar kontakt for å få hjelp til budsjett og utfylling av søknad.

Ny nettside for eksterne finansieringskilder
ISF har nå fått en nettside som linker til våre viktigste eksterne finansieringskilder.
<http://www.uib.no/isf/forskning/forskningsfinansiering>

Instituttets dag 12. mai

Instituttets dag blir 12. mai på Scandic Hotel Bergen City. Det vil også i år bli presentasjoner fra instituttets forskningsgrupper. I tillegg vil det bli en sesjon med fokus på formidling der sjefsredaktør i Bergens Tidende, Trine Eilertsen skal innlede. Påmelding innen 27. april til Silje.Amundsen@isf.uib.no

Posterutstilling 26. - 30. april

Det vil være utstilt postere i kantinen i perioden 26. til 30. april. Alle doktorgradskandidater er invitert til å levere inn bidrag. Vinnerne vil bli kunngjort og premiert på Instituttets dag.

Nye stipendiater

Bård Bogen - er ansatt i forskningsgruppen Fysioterapi i prosjektet *Nytt fokus på gang-funksjon og balanse hos eldre hjemmeboende eldre – variasjon mellom aldersgrupper og endring over tid*. Rolf Moe-Nilssen er hovedveileder. Prosjektet er finansiert av Fond til etter- og videreutdanning av fysioterapeuter.

Cecilie Dahl - er ansatt i et prosjekt knyttet til osteoporose og vannforskning, dette er et delprosjekt av *Hip fractures: Predictors, incidence and survival*. Geir Aamodt ved Folkehelseinstituttet er hovedveileder, mens Grethe S.Tell er medveileder. Prosjektet er finansiert av NFR.

Sara Ghaderi - er ansatt i forskningsgruppen Genetisk epidemiologi knyttet til prosjektet *Langtidskonsekvenser av kreft blant barn og ungdom*, Tone Bjørge er hovedveileder. Prosjektet er finansiert av Kreftforeningen.

Mastergradsoppgaver fra forskningsgruppene

Instituttet har mange mastergradsstudenter, vi ønsker at disse skal integreres tettere i større deler av instituttets forskning. Forskningsgruppene vil få en forespørsel om å formulere problemstillinger som kan være relevante for mastergradsoppgaver for studenter knyttet til fysioterapi-, sykepleievitenskap og genetisk veiledning. Gruppene vil få en forespørsel om dette.

Disputaser i 2010

Avlagte disputaser hittil i år

Tone Irene Nordtveit: *Generations, reproduction and birth outcome* (Registerbaserte studier om familierisiko)

Marjolein Memelink Iversen: *An epidemiologic study of diabetes-related foot ulcers. Issues related to prevention and mortality based on the Nord-Trøndelag Health Study* (Livskvalitet Livsstilsepi??)

Toril Borch Terkelsen: *Håndtering av engler og UFOer i psykiatrisk avdeling* (Praxeologi)

Anne Brit Sørsdahl: *Intensive Group Training in a Local Community Setting for Children with Cerebral Palsy* (Fysioterapivitenskap)

Ernesto Cesar Pinto Leal Junior: *Infrared low-level laser therapy in skeletal muscle fatigue. Effects on physical performance and biochemical markers*. (Fysioterapivitenskap)

Disputaser i vår

23.04.2010: Roy Miodini Nilsen: *Folate and reproductive health. An epidemiologic study of folic acid supplement use and its relation to birth outcomes in Norwegian pregnant women* (Livsstilsepidemiologi)

29.04.10 Kjersti Thulin Wilhelmsen: *Symptoms and signs in patients with long-lasting dizziness* (Fysioterapivitenskap)

07.05.10 Signe Bentsen: *Quality of life and self-efficacy in patients with chronic obstructive pulmonary disease* (Livskvalitet)

12.05.10 Heidi Kapstad: *Pain and health status in patients with osteoarthritis of the hip or knee undergoing joint replacement surgery. Measurement issues and outcomes* (Livskvalitet)

26.05.10 Erik Zakariassen: *Red Response. Studies on the role of primary care doctors in out-of-hospital emergency medicine* (Allmenntilleggsmedisin)

07.06.10 Ingrid Miljeteig: *End-of-life priorities in complex settings: An ethical analysis of decisions in Indian neonatal units* (Global Helse)

Sammensetning av bedømmelseskomité

Ved instituttet ble det i 2009 uteksaminert 16 doktorgradskandidater, vi forventer ca. 20 i år. Vi minner om reglene for sammensetningen av bedømmelseskomiteen: En representant fra fakultetet/ instituttet er komiteens leder. To av komitémedlemmene skal være uten tilknytning til UiB. Minst ett av medlemmene bør være fra utenlandsk lærested. Medlemmene skal ha doktorgrad eller tilsvarende faglig kompetanse. Det kjønn som doktoranden har, bør være representert i komiteen